

**Svitlana Svirko, Doctor of Economic Science,
Doctor of Science in Public Administration, Professor,
Head of the Department of National Security,
Public Administration and Administration
State University "Zhytomyr Polytechnic"
Zhytomyr, Ukraine**

**Oleksiy Sydorenko, Postgraduate Student
State University "Zhytomyr Polytechnic"
Zhytomyr, Ukraine**

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-529-7-18>

ECONOMIC MECHANISM: CONCEPTUAL DISCOURSE

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ: ПОНЯТІЙНИЙ ДИСКУРС

Сучасна економічна термінологія вирізняється значною розгалуженістю, постійним понятійним зростанням, а також неоднозначністю трактування. Так, дійсно, фахівці з різних економічних спеціальностей мають досить широкий спектр трактувань загальновідомих економічних понять, який нескінченно розвивається. Втім, існує сукупність таких економічних категорій, які досить обмежено опрацьовані в науковому економічному колі та мають досить суперечливі характеристики, а тому потребують подальшого опрацювання. До таких понять слід віднести словникову конструкцію «економічний механізм».

Загалом така словникова конструкція вперше була введена в науковий обіг одним з засновників теорії економічних механізмів Л. Гурвічем в на початку другої половини XX ст., а в 2006 р. світ побачила його видатна праця «Проектування економічних механізмів» (2006 р.), яка презентувала систематичні методи проектування децентралізованих економічних механізмів, ефективність яких дозволяє досягати намічених цілей, при цьому під економічними механізмами розуміється «взаємодія економічних агентів, форма стратегічної їх гри» [1].

Вітчизняні автори повільно та послідовно опрацьовували проблематику змістовного наповнення поняття «економічний механізм» і на сьогодні маємо таку сукупність підходів, за якими економічний механізм трактується як [2, с. 146; 3, с. 188; 4, с. 5; 5, с. 192-193; 6, с. 94-95]:

1) «перетворення процесу трудової діяльності (рух матеріальних та духовних потреб членів суспільства) у рух засобів виробництва та його кінцевих результатів спрямованих на задоволення платоспроможного попиту споживачів;

2) основна частина господарського механізму підприємства, що включає економічні методи, способи, форми та інструменти впливу на економічні відносини і процеси;

3) складовий елемент господарського механізму, що включає економічні стимули (державні економічні стимули виробництва й матеріальні стимули праці) та важелі (планування, госпрозрахунок, фінансування, умови реалізації продукції, виробничо-технічне обслуговування, умови господарювання, різні ліміти, собівартість продукції, рентабельність виробництва тощо);

4) сукупність, систему елементів впливу на економічні інтереси суб'єктів господарювання, яка враховує особливості його зовнішнього та внутрішнього середовища;

5) сукупність взаємозалежних важелів і методів планового впливу на виробництво, обмін, розподіл і споживання продуктів;

6) системи, що діалектично розвивається, видів і форм власності, методів ведення господарства, форм управління, інструментів і важелів державного регулювання та ринкової саморегуляції, які визначаються об'єктивними і суб'єктивними умовами певного історичного етапу розвитку держави, її інституціями для забезпечення ефективного функціонування підприємств;

7) діє через економічні інтереси як усвідомлені матеріальні потреби людей та складається з комплексу економічних способів, методів, важелів, нормативів, показників, за допомогою яких реалізуються об'єктивні економічні закони;

8) система видів і форм власності, методів ведення господарства, форм управління, інструментів і важелів регулювання, які визначаються об'єктивними і суб'єктивними умовами історичного етапу розвитку держави, існують для забезпечення ефективного функціонування підприємств і одночасно – це комплекс способів функціонування зазначеної системи;

9) використання певних елементів економічної системи для зміни і підсилення руху інших елементів цієї ж системи;

10) сукупність різних форм і методів практичного використання економічних законів, зведених у певну систему відповідно до вимог об'єктивних законів розвитку природних систем».

11) Аналіз представлених позицій свідчить про те, що:

1) переважна більшість авторів сприймають економічний механізм виключно в контексті діяльності підприємств, а отже трактують це поняття з позиції мікрорівня (1-8);

2) окремі автори (9, 10) характеризують економічний механізм в контексті розвитку економічної системи загалом, а також застосування

економічних законів (що само по собі вже підносить проблематику дослідження на макорівень).

Щодо першої позиції, зауважимо, що словникова конструкція «економічний механізм» може застосовуватись не тільки в контексті підприємницької діяльності, а й, наприклад, державного управління, головною метою виступає не отримання прибутку через виробництво продукції, а здійснення необхідного керуючого впливу на всі сфери життєдіяльності країни та надання відповідних держаних послуг. Слід пам'ятати також, що власне державне управління виступає самостійним своєрідним видом економічної діяльності. Аналогічно поняття «економічний механізм» може бути вжито щодо сфер освіти, науки, медицини, культури та спорту (що інколи ще сукупно йменуються як сфера духовного або нематеріального виробництва), які також згідно світових класифікаційних підходів виокремлені в особливі види економічної діяльності.

Щодо другої позиції, вона вбачається більш універсальною, а власне наведені визначення 9 та 10 – взаємодоповнюючими.

Базуючись на визначенні класичних понять: економіка – «найважливіша сфера суспільного життя, в якій на основі використання різноманітних ресурсів здійснюється виробництво, обмін, розподіл та споживання продуктів людської діяльності, формується та постійно розвивається система продуктивних сил і економічних відносин, якими управляють різні типи економічних законів» [7, с. 380]; економічні закони – «внутрішньо необхідні, сталі та істотні зв'язки між протилежними сторонами, і властивостями економічних явищ і процесів, елементами економічної системи» [7, с. 472]; економічна система – «сукупність усіх видів економічної діяльності людей у процесі їх взаємодії, спрямовані на виробництво, обмін, розподіл та споживання товарів та послуг, а також на регулювання такої діяльності відповідно до мети суспільства» [7, с. 444]; механізм – «система, пристрій, спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності; система певних ланок та елементів, що приводить у дію пристрій машини або устаткування» [8, с. 355], пропонується під «економічним механізмом» розуміти відповідний устрій економічних відносин та порядок взаємодії економічних суб'єктів згідно економічних законів суспільства в межах економічної системи на вирішення цільових завдань відповідної економічної сфери. Такий підхід дозволяє вірно ієрархічно об'єднати всі основні економічні компоненти та набуті останніми чітких відповідних функціонально-дієвих зв'язків на практичну реалізацію категорії «економічний механізм».

Література:

1. Дробенко М.В. Теорії економічних механізмів колективного вибору. *Економічна теорія*. 2008. № 1. С. 55-65.
2. Семенова А.Ю. Економічний механізм управління сільсько-господарським підприємством: теоретико-методологічний аспект. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2012. № 3. С. 186-190.
3. Літвінов О.С., Каптал С.М. Сутність та види механізмів а економіці. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. № 6 (11). С. 146-149.
4. Сасенко М.Г. Внутрішній економічний механізм підприємств. Тернопіль : ЗНУ, 2012. 248 с.
5. Поленчук В.М., Наумов О.Б. Економічний механізм розвитку підприємств у історичному досвіді ринкових трансформацій. *Економічні інновації*. 2011. Випуск 45. С. 189-196.
6. Попова А.О. Етимологія категорії «економічний механізм» промислового підприємства. *Економічний вісник*. 2013. № 4. С. 92-96.
7. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / С.В. Мочерний та інші. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
8. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.2 / С.В. Мочерний та інші. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. 848 с.